

LEGEA DE REVIZUIRE A CONSTITUȚIEI, ACT JURIDIC MAJOR DE INTEGRARE ÎN SPAȚIUL JURIDIC EUROPEAN¹

Adrian Man, Narcisa Varo (Cozea)

Institutul de Istorie „George Bariț” din Cluj-Napoca

I. Recent, am sărbătorit *Ziua Europei*, aniversându-se, la 9 mai anul curent, 54 de ani de când Robert Schumann, ministrul francez al Afacerilor Externe, a propus formarea unei organizații internaționale denumită „Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului”. Când s-a semnat la Paris Tratatul, la 18 aprilie 1951, a avut numai 6 membri². Acest Tratat a intrat în vigoare la 25 iulie 1952, pentru 50 de ani. În 1957 s-a constituit Comunitatea Economică Europeană (CEE). La 7 februarie 1992, statele membre care, între timp, au sporit ca număr, prin semnarea Tratatului de la Maastricht, au transformat Comunitatea Europeană în Uniunea Europeană, care urmărea formarea unei piețe unice și au mărit

¹ Prezentul studiu a constituit obiectul unei comunicări la *Zilele Academice Clujene*, ținute în mai 2004. De atunci, s-au adoptat acte normative importante, care sunt în concordanță cu *legislația europeană* și în acord cu *Legea de revizuire a Constituției*, în deosebi în domeniul justiției. Acestea au luat în considerare și *Rezoluția Parlamentului European privind progresele României în procesul de aderare la Uniunea Europeană* din 18–19 februarie 2004. S-au operat modificări normative esențiale, atât în domeniul organizării și funcționării justiției, cât și în domeniul dreptului pozitiv. Ne referim, între altele, la intrarea în vigoare de la 1 ianuarie 2005 a noului *Cod penal* și la legiferarea unui *Cod civil* modern, cel din 1864 făcându-și pe deplin datoria. De asemenea, *procedura penală* și *procedura civilă* au suferit modificări substanțiale, în acord cu exigențele unui stat de drept ce tinde să se integreze în spațiul juridic european, dar și în consonanță cu tradițiile juridice românești și realitățile interne. Important este însă ca aceste legi să se aplice consecvent, fără abateri și compromisuri, într-un climat de stabilitate legislativă, pentru ca România să continue progresul în direcția pe care și-au asumat-o forțele politice importante și societatea civilă. Considerentele pe care le-am expus cu privire la *Legea de revizuire a Constituției* se încadrează în acest demers.

² Franța, Germania de Vest, Italia, Belgia, Olanda, Luxemburg. Obiectivele acestei comunități au fost: 1. aprovizionarea regulată a pieței comune; 2. asigurarea accesului liber la sursele de producție; 3. asigurarea de prețuri scăzute pentru produsele comunitare; 4. stimularea dezvoltării întreprinderilor și îmbunătățirea potențialului productiv; 5. implementarea unei politici naționale de exploatarea a resurselor naturale; 6. îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă ale muncitorilor; 7. dezvoltarea schimburilor internaționale; 8. modernizarea producției și îmbunătățirea calității produselor. Pentru detalii asupra evoluției procesului de integrare europeană, a se vedea G. Chivu, *Organizațiile interstatale contemporane*, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2002, p. 176–224.

competențele organismelor europene și deschiderea spre alte state. De la 1 mai 2004 au mai intrat în UE 10 state, majoritatea foste țări comuniste, iar următorul val preconizat este 1 ianuarie 2007, când ar urma să intre România și Bulgaria. Aceasta presupune un efort considerabil legislativ și instituțional.

Obiectivele Uniunii Europene sunt:

- promovarea progresului economic și social, în condițiile asigurării riguroase a protecției mediului;
- consolidarea unui spațiu al libertății și justiției;
- crearea unei cetățenii europene;
- afirmarea rolului Europei în lume³.

În momentul de față, Uniunea Europeană se compune din 25 de state, cu peste 450 de milioane de locuitori, deci, este indiscutabil o mare putere economică. Când va fi adoptată și Constituția europeană se va realiza o nouă etapă, care, în pofida greutăților inerente, îi va da mai multă forță în asumarea rigorilor și riscurilor procesului de globalizare. Acest proces nu trebuie însă să ducă la pierderea identităților culturale, deci naționale.

Momentul aderării la Uniunea Europeană este determinat de îndeplinirea criteriilor stabilite de aceasta la Reuniunea de la Copenhaga, care implică, **sub aspect politic**, în principal instituții care să asigure democrația, statul de drept, drepturile omului și respectul pentru minorități; din punct de vedere **economic**, o economie de piață funcțională și respectarea obligațiilor asumate în baza **acquis-ului comunitar**⁴. Realizarea obiectivului integrării europene a României presupune, ca etape, finalizarea negocierii cu organismele de la Bruxelles, încă în acest an, și semnarea tratatului de aderare în 2005, astfel încât procedurile de ratificare să se finalizeze până la 1 ianuarie 2007⁵.

Avantajele aderării la Uniunea Europeană vor permite accesul liber al României la o piață de aproximativ o jumătate de miliard de cetățeni europeni, membrii unei comunități de state democratice și cu un nivel de trai considerabil mai mare decât al nostru⁶. Într-o exprimare, care conține esențialul: „cetățenii și societățile comerciale românești vor beneficia de cele patru libertăți economice garantate de Uniune: a. libera circulație a forței de muncă; b. libera circulație a

³ *Ce este Uniunea Europeană – 10 întrebări, 10 răspunsuri*, „Revista de drept comercial”, nr. 4, 2004, p. 319. Am enumerat mai sus principalele direcții. Realizarea lor presupune, printre altele, crearea unui spațiu fără frontiere interne, prin consolidarea coeziunii economice și sociale între statele membre și prin stabilirea unei uniuni economice și monetare, care în momentul de față este pe deplin funcțională în Uniunea Europeană, mai puțin în Marea Britanie, Suedia și Danemarca, care nu au adoptat EURO. Se mai tinde la definirea unei politici de apărare convergente, care ar conduce în final la o apărare comună. (G. Chivu, *op. cit.*, p. 189).

⁴ Acquis-ul comunitar „reprezintă întreaga legislație primară și derivată, ca și ansamblul politicilor și instituțiilor create pentru aplicarea, respectarea și dezvoltarea corespunzătoare a acestei legislații comunitare” (I. Avram, *Uniunea Europeană și aderarea României*, București, Edit. Sylvi, 2001, p. 176, apud G. Chivu, *op. cit.*, p. 189).

⁵ Jonathan Scheele, *9 mai 2004 – sărbătoarea noii Europe*, „Adevărul”, 8 mai 2004, p. 1.

⁶ Integrarea Spaniei, Portugaliei și Greciei a fost un adevărat succes, ce nu-l pot contesta nici cei mai înverșunați antieuropeiști. În ceea ce privește Republica Irlanda, una din cele mai sărace țări din Europa, saltul determinat de integrare sa a fost spectaculos.

bunurilor; c. libera circulație a serviciilor; și d. libera circulație a capitalurilor”⁷. Țara noastră va primi importante fonduri nerambursabile, atât înainte cât și după aderare, pentru atenuarea disparităților față de celelalte țări ale Uniunii.

Integrarea necesită considerabile costuri pentru a ne alinia la exigențele UE. Se impune deci, ca o legitate obiectivă, continuarea restructurării economice, astfel încât performanțele agenților economici interni să suporte concurența celor din statele avansate economic. Un cost uriaș și pe termen lung îl va reprezenta trecerea de la o agricultură de subzistență la una destinată producției pentru piață, într-o țară în care ponderea populației rurale este dintre cele mai mari din Europa, și care, după 14, ani încă nu a terminat procesul de restituire a proprietăților.

II. Considerăm că un pas major spre integrare l-a constituit **revizuirea Constituției**, prin punerea de acord cu exigențele Uniunii Europene.

În legătură cu Legea de revizuire a Constituției s-au făcut multe comentarii și s-au formulat multe observații⁸. După ce textul Constituției a fost republicat în „Monitorul Oficial al României”⁹, „Revista română de Drepturile Omului” a consacrat un întreg număr modificărilor intervenite. Concluzia revistei, din numărul 27, că revizuirea din 2003 reprezintă o involuție față de textul din 1991, ni se pare cel puțin exagerată.

O abordare nepartizană a acestei probleme nu credem că ne poate conduce la o astfel de afirmație și modificarea cadrului constituțional a fost nu numai utilă dar și necesară pe linia integrării în spațiul juridic european. Ca orice act normativ, și Constituția, chiar cea revizuită, este perfectibilă și, în consecință, acest proces nu este încheiat.

Chiar și cea mai acerbă critică a modificărilor constituționale constată că există *prevederi binevenite*¹⁰. Sunt menționate, în acest sens, dispozițiile:

1. Art. 23 (4), potrivit căruia numai un judecător poate emite un mandat de arestare;

⁷ *Ce este Uniunea Europeană – 10 întrebări, 10 răspunsuri*, p. 320. Dezvoltarea modernă a României este consecința asumării valorilor occidentale încă de la începutul secolului al XIX-lea. (I. Bulei, *Copierea modelelor apusene*, „Cultura”, nr. 9, 2004, p. 9–10). Din punct de vedere spiritual, o integrare pentru ținuturile transilvănene s-a realizat încă de la 1700, prin Unirea cu Biserica Romei, cel mai convingător argument fiind realizările Școlii Ardelene. Operele coliseilor acestei mișcări iluministe au avut reverberații în întreg spațiu cultural românesc.

⁸ Ne referim, cu precădere, la I. Deleanu, *Revizuirea Constituției*, „Dreptul”, nr. 12, 2003, p. 5–37; I. Vida, *Antinomii intraconstituționale*, „Pandectele române”, nr. 1, 2004, p. 182–197; Valentin I. Prisăcaru, *Unele considerații privind revizuirea Constituției*, „Pandectele române”, nr. 1, 2004, p. 197–203; C. Alexe, *Răspunderea judecătorilor, garanția independenței justiției*, „Pandectele române”, nr. 1, 2004, p. 215–231; Lucian Mihai, *Revizuire neconstituțională a Constituției?*, „Revista română de Drepturile Omului”, nr. 27, 2003, p. 4–9; Corneliu-Liviu Popescu, *Neconstituționalitatea revizuirii constituționale purtând asupra suprimării unor garanții constituționale ale drepturilor omului*, „Revista română de Drepturile Omului”, nr. 27, 2003, p. 10–63.

⁹ *Constituția României* a fost republicată în „M.f. al României”, Partea I, nr. 767 din 31 octombrie 2003.

¹⁰ R. Weber, *Revizuirea Constituției: un proces cu consecințe negative*, „Revista română de Drepturile Omului”, nr. 27, 2003, p. 81.

2. art. 27, care prevede că „domiciliul și reședința sunt inviolabile”, stabilind la alin. 2 derogările de la această regulă, iar alineatele 3 și 4 stipulează că percheziția se dispune de judecător și că aceasta nu se poate efectua în timpul nopții, în afară de cazul unor infracțiuni flagrante. În legătură cu perchezițiile în timpul nopții, probabil că legiuitorul a avut în vedere practica organelor penale din timpul perioadei comuniste;

3. un progres incontestabil îl reprezintă și prevederea că „sanctiunea privativă de libertate nu poate fi decât de natură penală” (art. 23, alin. 13). În consecință, numai ilicitul penal poate duce la privarea de libertate a unei persoane, care este cea mai severă formă de răspundere juridică. Ca atare, amenzile contravenționale neachitate nu se vor putea transforma nicicând în închisoare.

Fără a avea pretenția de a epuiza prevederile constituționale pozitive, am putea enunța și altele:

– Art. 20, alin. 2 a fost reformulat, în sensul că atunci când există neconcordanță între reglementările internaționale și cele interne se aplică reglementarea internațională, „cu excepția însă a cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile”; această prevedere este conformă Convenției Europene pentru Protecția Drepturilor și Libertăților Fundamentale, care, în preambulul acesteia, lasă posibilitatea statelor contractante să aleagă între normele internaționale și modul propriu de reglementare, respectând condițiile minime pe care statele trebuie să și le asume ca membre ale Uniunii Europene¹¹.

– s-a îmbunătățit și art. 15, cu privire la neretroactivitatea legii, adăugându-se la legea penală și legea contravențională mai favorabilă;

– în acord cu legislația europeană este și art. 35, intitulat „Dreptul la un mediu sănătos”, care consacră principiul că „poluatorul plătește”;

– o formulare adecvată o conține art. 45, care stabilește că „Accesul liber al persoanei la o activitate economică, libera inițiativă și exercitarea acestora în condițiile legii sunt *garantate* (s.n.)”;

– tot în spirit european este dispoziția de la art. 21 (3), conform căreia părțile au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil, care înserează practic în Constituție art. 1, alin. 1 al Protocolului adițional la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

III. Reglementarea proprietății. În legătură cu dreptul de proprietate ni se pare că se impun câteva observații.

În textul nemodificat al Constituției, la art. 41 se spunea: „dreptul de proprietate și creanțele asupra statului sunt garantate. Conținutul și limitele acestuia sunt stabilite de lege”, prevedere ce era de acord cu dispozițiile art. 480 din *Codul civil român*, în care dreptul de proprietate este considerat un concept fundamental al dreptului privat.

¹¹ I. Deleanu, *op. cit.*, p. 13.

Aliniatul 1 a rămas nemodificat, fiind consemnat la art. 44.

S-a modificat aliniatul 2 al fostului art. 41, care avea următorul conținut: „proprietatea privată este ocrotită în mod egal de lege, indiferent de titular”, stabilindu-se limitări în ceea ce privește dobândirea dreptului de proprietate asupra terenurilor de către cetățenii străini și apatrizi. Acest aliniat face, în Legea fundamentală revizuită, precizarea suplimentară că proprietatea privată este **garantată în mod egal de lege**.

S-ar părea că introducerea cuvântului „garantată” pare inutilă, dacă ne raportăm la prevederea din aliniatul precedent și s-ar putea aduce argumente în această direcție. Astfel, în preambulul Legii nr. 33 din 27 mai 1994¹² privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică se utilizează aceeași sintagmă, „garantarea și ocrotirea proprietății”. În acest sens, s-a pronunțat, în repetate rânduri, jurisdicția constituțională, referindu-ne, cu titlu de exemplu, la dec. Curții Constituționale nr. 70 din 27.02.2001¹³.

Considerăm că nu putem accepta ideea inutilității inserării suplimentare a garantării proprietății private în textul aceluiași articol, din mai multe considerente:

– La art. 42, nemodificat, se spunea că „dreptul la moștenire este garantat”, ceea ce permitea o interpretare restrictivă cu privire la garantarea dreptului de proprietate, iar la art. 135 alin. 6, se stabilea: „proprietatea privată este, în condițiile legii, *inviolabilă* (s.n.)”. Art. 135 reglementa în 3 aliniate proprietatea publică, care este inalienabilă, iar ultimul alineat, care se referea la proprietatea privată, utiliza un alt termen – „inviolabilă”, deci diferit de cel folosit la aliniatul 1 al art. 41 nemodificat. Legea 24/2000 privind regulile de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative¹⁴, modificată prin Legea nr. 189/2004¹⁵, stabilește, la art. 34 alin. 1, că „în limbajul normativ aceleași noțiuni *se exprimă numai prin aceleași termeni* (s.n.)”. Deci, pare nepotrivit că la art. 41 alin. 1 proprietatea, indiferent de natură (publică sau privată) este „garantată”, la alin. 2 apare „ocrotită”, iar art. 135 o consideră „inviolabilă”.

Abstrăgând de cele arătate mai înainte, confuzia putea să subziste, mai ales în condițiile în care România, prin mai multe, prin prea multe hotărâri CEDO a fost obligată la mari despăgubiri tocmai pentru nesocotirea de fosta Curte Supremă de Justiție a dreptului de proprietate, prin încălcarea art. 1, alin. 1 din Protocolul Adițional la Convenția pentru apărarea drepturilor omului, tratat la care am achiesat odată cu aderarea la Consiliul Europei. Pe de altă parte, apare necesară o schimbare de mentalitate, care ne-a fost pervertită în timpul celor 40 de ani de comunism. Nerealizarea acestui deziderat explică împrejurarea că, în decembrie

¹² Legea nr. 33/1994, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 139 din 2 iunie 1994.

¹³ „M.Of. al României”, nr. 236 din 10 mai 2001.

¹⁴ „M.Of. al României”, nr. 139 din 31 martie 2000.

¹⁵ Publicată în „M.Of. al României”, Partea I, nr. 463 din 24 mai 2004. Aliniatul (1) al art. 33 din Legea 189/2004 are în momentul de față următorul cuprins: „Actele normative trebuie redactate într-un limbaj și stil juridic specific normativ, concis, sobru, clar și precis, care să excludă orice echivoc, cu respectarea strictă a regulilor gramaticale și de ortografie”.

2003, deci în contextul noului cadru constituțional, s-a afirmat de către o persoană oficială că „există o diferență între «garantarea proprietății» și «garantarea materială» a acesteia”¹⁶.

Referitor la proprietate ne mai îngăduim un comentariu. Astfel, Curtea Constituțională, într-una dintre primele decizii pronunțate, și anume nr. 4/03.07.1992¹⁷, a statuat că „naționalizarea, ca mijloc de trecere a unor bunuri” în proprietatea publică este neconstituțională, deoarece „ar putea duce la dispariția progresivă a proprietății private a cetățenilor”. În motivarea deciziei s-au invocat atât prevederile cu privire la garantarea dreptului de proprietate, cât și dispoziția art. 150 din textul modificat (art. 154 după republicare). În această decizie se mai stabilește că singura modalitate de trecere silită a unor bunuri din proprietatea privată în proprietatea publică este exproprierea pentru cauză de utilitate publică.

Decizia, cu valoare de principiu, a devenit parțial text constituțional, deoarece la art. 44 alin. 4 se stipulează: „sunt interzise naționalizarea sau orice alte măsuri de trecere silită în proprietate publică a unor bunuri pe baza apartenenței sociale, etnice, religioase, politice sau de altă natură discriminatorie a titularilor”. Considerăm că sintagma „pe baza...” ar permite concluzia că, *pe criterii nediscriminatorii*, ar fi îngăduită naționalizarea și, în consecință, se impietează din nou asupra principiului garantării dreptului de proprietate. Ne găsim, deci, în fața unei antinomii intraconstituționale.

Discuția nu are valențe exclusiv teoretice, deoarece un act normativ destul de recent – OUG nr. 129/2002¹⁸, modificată prin OUG nr. 156/2002¹⁹ – a stabilit trecerea unor bunuri atât corporale cât și incorporale în proprietatea publică a statului, respectiv în administrarea Oficiului Național al Registrului Comerțului ce se află sub autoritatea Ministerului Justiției. Ne aflăm în fața unei adevărate naționalizări ce se realizează pe baza unor „protocoale de predare primire”, deposedare ce s-a produs fără echivalent. Mai grav este faptul că actele normative ce au promovat acest abuz au fost confirmate prin două decizii ale Curții Constituționale, și anume nr. 212/15.05.2003²⁰ și 333/16.09.2003²¹.

Argumentarea Curții Constituționale din cele două decizii este cel puțin discutabilă și pornește de la interpretarea forțată a Legii 213/1998²² privind proprietatea publică și prin utilizarea conceptului „bunuri de retur”, ceea ce iarăși

¹⁶ R. Weber, *op. cit.*, p. 82

¹⁷ „M.Of. al României”, Partea I, nr. 182 din 30 iulie 1992.

¹⁸ OUG nr. 129/2002, pentru modificarea Legii nr. 26/1990 privind registrul comerțului și a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 76/2001 privind simplificarea unor formalități administrative pentru înregistrarea și autorizarea funcționării comercianților, a fost publicată în „M.Of. al României”, Partea I, nr. 746 din 11 octombrie 2002

¹⁹ OUG nr. 156/2002, privind modificarea O.U.G. nr. 129/2002, „M.Of. al României”, nr. 850 din 25 noiembrie 2002

²⁰ Decizia Curții Constituționale nr. 212/15.05.2003, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 471 din 1 iulie 2003.

²¹ Decizia Curții Constituționale nr. 333/16.09.2003, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 765 din 31 octombrie 2003.

²² Legea 213/1998, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 448 din 24 noiembrie 1998.

este inexact și dreptul de proprietate corporală ale Camerelor de Comerț și Industrie, deci care constituiau baza de date a Registrului Comerțului nu au aparținut nicidecum Ministerului Justiției sau altor autorități publice centrale sau locale²³.

Această flagrantă ilegalitate, săvârșită în cadrul procesului de delegare legislativă, probabil, a determinat inserarea la art. 115, alin. 6 a dispoziției: „ordonanțele de urgență nu pot fi adoptate în domeniul legilor constituționale, nu pot afecta regimul instituțiilor fundamentale ale statului, drepturile, libertățile și îndatoririle prevăzute de Constituție, drepturile electorale și nu pot viza măsuri de trecere silită a unor bunuri în proprietatea publică (s.n.)”²⁴.

IV. O altă problemă pe care dorim să o examinăm este cea a **serviciului militar**.

La art. 52, „Apărarea țării”, din Constituția nemodificată, se prevedea:

„(1) Cetățenii au dreptul și obligația să apere România.

(2) Serviciul militar este obligatoriu pentru bărbații, cetățeni români, care au împlinit vârsta de 20 de ani, cu excepția cazurilor prevăzute de lege.

(3) Pentru pregătirea în cadrul serviciului militar activ, cetățenii pot fi încorporați până la vârsta de 35 de ani”.

În Constituția republicată, apărarea țării este reglementată la art. 55, care, la alin. 1, a păstrat nemodificat alin. 1 din art. 52. Aliniatele următoare prevăd:

„(2) Condițiile privind îndeplinirea îndatoririlor militare se stabilesc prin lege organică.

(3) Cetățenii pot fi încorporați de la vârsta de 20 de ani și până la vârsta de 35 de ani, cu excepția voluntarilor, în condițiile legii organice”²⁵.

Pe lângă faptul că este mai bine redactat, noul text nu exclude posibilitatea formării unei armate de profesioniști, în consens cu exigențele integrării în structurile Tratatului Atlanticului de Nord, dar menține opțiunea legislativă pentru serviciul militar obligatoriu în contextul îndatoririi fundamentale, potrivit căreia „cetățenii au dreptul și obligația să apere România”. Este de menționat că Adunarea Derivată Constituțională nu a mai făcut distincția între femei și bărbați când vorbește de încorporare. (Există un stat în care serviciul militar este obligatoriu și pentru femei, Israelul).

V. Răspunderea magistraților. La art. 52 (3) din Constituția republicată se stipulează: „(3) Statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erorile

²³ A se vedea R. Rizoiu, *Comentariu pe marginea deciziei C.C. 333/2003*, „Curierul judiciar”, nr. 12, 2003, p. 20–30.

²⁴ I. Deleanu, *op. cit.*, p. 27.

²⁵ Așa cum s-a arătat, „Constituția României în cele 156 de articole pe care le conține face trimitere la lege de 131 de ori. Aceste trimiteri au în vedere simple recursuri la lege pentru determinarea conținutului unor drepturi sau îndatoriri fundamentale (41 de cazuri). Constituția prevede, de asemenea, în alte 37 de cazuri, că dispozițiile constituționale se aplică «în condițiile legii», «potrivit legii» sau «în situațiile prevăzute de lege». În plus, mai există 53 de cazuri în care legea fundamentală face trimitere la legi organice” (I. Vida, *Antinomii intraconstituționale*, „Pandectele române”, nr. 1, 2004, p. 184–185).

judiciare. Răspunderea statului este stabilită în condițiile legii și nu înlătură răspunderea magistraților care și-au exercitat funcția cu rea-credință sau gravă neglijență”.

Dacă înainte răspunderea statului și, pe cale de consecință, răspunderea magistratului, erau prevăzute în dispozițiile art. 504–507 din Codul de procedură penală, introducerea acestor responsabilități în Constituție a extins cadrul juridic în care se poate valorifica „dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică”. Acum, răspunderea magistratului pentru activitatea desfășurată deja face parte din dreptul constituțional. Anterior, responsabilitatea magistratului, inclusiv cea civilă a fost recunoscută prin art. 12 din OG nr. 94/1999²⁶ privind participarea României la procedurile în fața Curții Europene a Drepturilor Omului și exercitarea dreptului de regres al statului în urma hotărârilor și convențiilor de rezolvare pe cale amiabilă ce au intervenit în fața acestei instanțe internaționale. În literatura juridică, s-a susținut că răspunderea civilă se poate întemeia și pe dispozițiile art. 998 și 999 Cod civil²⁷. Dacă arbitrii răspund civil, conform art. 353 C. pr. civ.²⁸ pentru hotărârile pronunțate, considerăm că aceeași răspundere este valabilă și pentru magistrații ce au săvârșit fapte ilicite din culpă gravă, răspundere ce a primit acum și o consacrare constituțională.

*

Desigur, mai sunt multe legi ce trebuie adoptate în aplicarea Constituției revizuite și în implementarea *acquis*-lui comunitar. Cu toate deficiențele legii de revizuire a Constituției – ce au fost analizate de autori prestigioși – considerăm că aceasta reprezintă un pas înainte, deci are un impact pozitiv. Chiar inserarea unui titlu distinct despre „Integrarea Euroatlantică” pledează pentru ideea că această aspirație este una esențială pentru cetățenii țării, reprezentând cheia de boltă pentru construcția edificiului juridic necesar în acest demers.

²⁶ OG nr. 94/1999 a fost publicată în „M.Of. al României”, Partea I, nr. 424 din 31 august 1999 și a fost aprobată prin Legea nr. 87/2001, publicată în „M.Of al României”, Partea I, nr. 145 din 23 martie 2001.

²⁷ C. Alexe, *op. cit.*, p. 225; A. Boar, *Judecătorul-putere și răspundere*, „Dreptul”, nr. 1, 1998, p. 36; G. C. Frențiu, *Răspunderea civilă delictuală, în calitate de comitent, a tribunalului sau, respectiv, a parchetului de pe lângă tribunal pentru actele de procedură întocmite de magistrat sau de personalul auxiliar de specialitate sub semnătura magistratului*, „Dreptul”, nr. 3, 2001, p. 39–47. Pentru un punct de vedere contrar, a se vedea I. Leș, *Statul de drept și răspunderea civilă a judecătorilor*, „Dreptul”, nr. 5, 1997, p. 19–20, și I. Deleanu, *op.cit.*, p. 18.

²⁸ Art. 353 C. pr. civ. are următorul cuprins: „Arbitrii sunt răspunzători de daune, în condițiile legii: a) dacă, după acceptare, renunță în mod nejustificat la însărcinarea lor; b) dacă, fără motiv justificat, nu participă la judecarea litigiului ori nu pronunță hotărârea în termenul stabilit de convenția arbitrală sau de lege; c) dacă nu respectă caracterul confidențial al arbitrajului, publicând sau divulgând date de care iau cunoștință în calitate de arbitri, fără a avea autorizarea părților; d) dacă încalcă în mod flagrant îndatoririle ce le revin”.

Asupra situațiilor în care intervine răspunderea magistraților, a se vedea și I. D. Terța, *Considerații privind art. 48 alin 3 din Constituția României*, „Revista de drept comercial”, nr. 5, 2004, p. 49–53.